

ПРИМЛЕН	09.03.2009.
Достављено:	135/1

Рецензија монографије

"Терористи: жртве и злочинци – фактори криминалне мотивације"

аутора мрМладена Милошевића

Рукопис монографије је у техничком смислу подељен у пет посебних делова.

Након уводних излагања у којима се представља феномен тероризма у свременом свету, дефинише се предмет или ужа тема рада као усмерење на проучавање криминолошких аспеката тероризма везаних за **личност учиниоца**.

Прво поглавље је посвећено одређивању општег појма тероризма. Аутор анализира теоријска одређења појма тероризма, посебно посвећујући пажњу сличностима и разликама у одређивању појма тероризма као кривичног дела у међународном праву и појединим (изабраним) националним законодавствима.

Радна дефиниција појма тероризма и дефиниција појма савременог тероризма одређују оквир у коме се разрађује основна тема.

Тероризам се дефинише као облик политичког криминалитета који карактерише употреба насиља према цивилима у намери застрашивања јавности и доносилаца политичких одлука и њиховог принуђивања на одређена чињења или уздржавања, а у циљу потпуног или делимичног остваривања политичких или других социјалних циљева. Може се рећи да су елементи издвојени и укључени у појам тероризма довољни, барем за потребе овог рада, да опишу суштину појаве.

Такође је аутор покушао да операционално дефинише савремени тероризам, као фазу у развоју посебне категорије, како је он назива терористички криминалитет, а коју одликују "универзални" политички и социјални циљеви водећих терористичких група, стварање терористичких мрежа регионалног и глобалног типа, промењена

структура терористичких организација, повећана претња употребом неконвенционалних средстава, могућност вршења озбиљних напада у сајбер-простору, појава све већег броја активиста спремних да изврше самоубилачке нападе, али и оних који су оспособљени да изводе компликоване терористичке нападе на информативне системе.

Тероризам је пре свега метод који изазива страх, чињењем насилних дела од стране (полу)тајних појединаца, група или државних субјеката из неубичајених, криминалних или политичких разлога, где- као контраст атентату- директне жртве насиља нису главне мете. Непосредне људске жртве насиља су углавном изабране насумично (случајне мете) или селективно (симболичке мете) међу циљном популацијом и они служе као преносиоци порука. Претње и процеси комуникације који су засноване на насиљу између терориста, жртава и главних мета се користе да би се манипулисало главним метама (публици, публикама), претварајући их у мету терора, мету захтева или мету пажње, у зависности да ли се примарно желе постићи застрашивање, изнуда или пропаганда, или што је начешће све заједно.

Друга глава је посвећена анализи психолошких теорија о факторима криминалног понашања терориста . Поред популарног психоаналитичког приступа личности терористе (где се посебно анализира нарцистичка теорија по којој је узрок тероризма у поремећају личности који доводи до стварање искривљене слике о сопственој личности), аутор посвећује велику пажњу савременим теоријама о личности терористе, које класификује имајући у виду њихов основ објашњења психолошког профила терористе (укључујући и психопатолошке поремећаје као објашњење). Једна од врло утицајних и признатих теорија о психолошким коренима тероризма је и теза о „фрустрацији и агresiји“.

Модеран психолошки приступ тероризму заснива се на изучавању тероризма на микро-нивоу, концентришући се првенствено на анализу карактерних одлика самих извршилаца, одлика терористичких група, процеса регрутовања и „усисавања“ у организацију, њихових уверења, ставова, криминалне мотивације и каријере. У модерној литератури преовлађује становиште да постоје три кључне тачке које

индукују касније терористичко понашање. То су: *неправда, злостављање и понижење*.

Са друге стране, питање мотива за приступање терористичким организацијама је релативно јасно издвојено као централно.

На граници психолошког и социолошког објашњења фигурира анализа трауматичних животних искустава и психологије тероризма.

У трећој глави аутор истражује социјалне факторе криминалне мотивације терориста, што укључује кратак преглед теорија о деловању социјалних фактора на личност терористе. То је у суштини приказ савремених теорија о криминогенези, прилагођен теми.

Приказ савремених терористичких организација као специфичних друштвених група у социодемографском, чак географском смислу, представља занимљиву анализу сличности, разлика и појединачних специфичности (изабрани су савремени феномени, реални појавни облици као што су: Ирска Републиканска Армија, Револуционарне оружане снаге Колумбије Ослободилачка војска Косова, Фракција црвене армије, Курдистанска радничка партија, Ослободилачки тигрови Тамилског Елама, Организација 17. Новембар, Исламски покрет отпора (Хамас Ал-каида) и Исламски џихад (Хезболах).

Анализа употребе интернета за терористичку пропаганду укључује преглед присутности терористичких организација на светској комуникационој мрежи, приказ појавних облика и типова реторике на интернет-сајтовима терористичких организација, који се тумаче као облици психолошког притиска на актуелне и потенцијалне чланове. Аутор закључује да постоје циљне групе терористичке пропаганде на Интернету, али и да је Интернет постао важно средство психолошког ратовања терориста, чему није посвећена адекватна пажња у литератури.

Последња, четврта глава је посвећена специфичностима криминалне мотивације извршилаца самоубилачких терористичких напада. У том циљу се одређује појам и карактеристике феномена самоубилачког тероризма, даје кратак приказ теорија о психолошким, психопатолошким и социјалним факторима суицидитета, као и о личним и социјалним карактеристикама терориста самоубица. Изабрани примери мотивације терориста самоубица (мотивација „шахида“, или тип терористе - самоубице женског пола) илуструју основне закључке аутора.

Они би се могли свести на два основна:

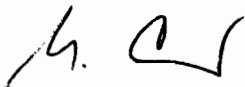
1. Аутори који припадају такозваној класичној школи, сматрају да се узроци терористичког понашања налазе у индивидуално-психолошким факторима. Савремени приступ, на супрот класичном, базира се на посматрању социјалних и психичких чинилаца који, у својој интеракцији, чине појединца погодним за укључивање у терористичке делатности.

2. Савремена криминологија, са друге стране тежи идентификовању маркера вулнерабилности, то јест збира индиција који указују на повећан степен вероватноће да ће се одређени појединац определити за тероризам.

Основни маркери вулнерабилности потенцијалног терористе су, према аутору "потрага за идентитетом, потреба за припадањем и проналажењем алтернативе за друштвено отуђење, страх и комплекс инфериорности, изразита социјална депривација која резултује фрустрацијом, личне везе са припадницима одређене терористичке организације, следовање одређеној политичкој идеологији и циљу, посебно уколико се ради о екстремистичкој и радикалној идеологији, и трауматична животна искуства која рађају осећање беса и свесну или подсвесну, потребу за враћањем доживљеног зла, опажање нефер и некоректног односа према њима и њима блиским особама, маркирање њихове друштвене групе у негативном смислу и злостављање и понижавање којем су сведоци или жртве".

Може се рећи да ова монографија представља освежење у литератури која се бави феноменом, објашњењима и идејама о превенцији тероризма. Наиме, ретко ко се бави непосредним извршиоцима терористичких аката, а сви покушавају да објасне улогу "великих играча" тероризма.

На основу свега изложеног у претходном приказу препоручујем да се рад "Терористи: жртве и злочинци – фактори криминалне мотивације" аутора мр Младена Милошевића објави.

Проф. Др Ивана Симовић-Хибер

Београд, 09.03.2009.

П	19.03.2009.
Д	135/2

Рецензија монографије „Терористи: жртве и злочинци – фактори криминалне мотивације“, аутора мр Младена Милошевића

Монографија мр Младена Милошевића структурирана је тако да обухвата четири основне тематске целине у оквиру којих аутор разматра криминолошке аспекте тероризма везане за личност учинилаца и социјалне факторе који утичу на његову криминалну мотивацију. Основни циљ истраживања био је да се путем криминолошке анализе личних и социјалних карактеристика извршилаца кривичног дела тероризма, установи постоје ли одређени социо-психолошки индикатори који указују на повећан степен вероватноће да ће се појединац одлучити за терористичко деловање, као и постоје ли психички и социјални фактори који карактеришу починиоце самоубилачких терористичких аката.

Истраживање мр Милошевића подељено је на неколико фаза. У општем делу рада, који представља полазну фазу, аутор се усредсредило на проблем дефинисања појма тероризма, о ком постоје различити, често и контрадикторни ставови, као и на карактеристике савременог тероризма као стадијума у развоју терористичког феномена. Тероризам се дефинише као облик политичког криминалитета који карактерише употреба насиља према цивилима у намери застрашивања јавности и доносилаца политичких одлука и њиховог принуђивања на одређена чињења или уздржавања, а у циљу потпуног или делимичног остваривања политичких или других социјалних циљева. Савремени тероризам се одређује као фаза у развоју феномена терористичког криминалитета коју одликују „универзални политички и социјални циљеви водећих терористичких група, стварање терористичких мрежа регионалног и глобалног типа, промењена структура терористичких организација, повећана претња употребом неконвенционалних средстава, могућност вршења озбиљних напада у сајбер-простору, појава све већег броја активиста спремних да изврше самоубилачке нападе, али и оних који су оспособљени да изводе компликоване терористичке нападе на информативне системе“.

У следећој фази рада аутор представља и анализира научне и стручне ставове о психичким карактеристикама извршилаца терористичких аката и њиховог окружења и указује на предности и мане различитих психолошких приступа проучавању личности терористе. Аутор је истраживао и колико се теоријска становишта о личним особинама и криминалној мотивацији терориста подудару са резултатима досадашњих истраживања њихових психичких карактеристика. Такође, бавио се и питањем оправданости хипотезе о постојању одређеног сета карактерних црта личности које су типичне за извршиоце кривичног дела тероризма, као и тезе о постојању везе између психопатолошких поремећаја и одређивања за терористичку делатност. Аутор у свом истраживању претходно наведених питања полази од претпоставке да је социо-психолошка равн истраживања психологије тероризма кључна за разумевање овог феномена. Он истиче предности савременог психолошког приступа проблематици криминалне мотивације терористе. Модеран психолошки приступ тероризму заснива се на изучавању тероризма на микро-нивоу, концентришући се првенствено на анализу карактерних одлика самих извршилаца, одлика терористичких група, процеса регрутовања и „усисавања“ у организацију, њихових уверења, ставова, криминалне мотивације и каријере. У модерној литератури, истиче Милошевић, преовлађује становиште да постоје три кључне тачке које индукују касније терористичко понашање. То су: *неправда, злостављање и понижење*.

У средишњем делу истраживања Милошевић пружа приказ теоријских ставова о постојању, интензитету и значају веза између социјалних чинилаца и криминалне мотивације терориста. Аутор се првенствено концентрисао на изучавање механизма деловања терористичких организација као посебног вида друштвених група на личност савременог терористе, као и на проверу хипотезе о значају групног утицаја на нечију одлуку да се прикључи терористичкој организацији и изврши криминални акт. Милошевић истражује и процесе „усисавања“ у организацију и интериоризовања организационе идеологије од стране појединца, као и социјалне и психолошке притиске који се врше на актуелног или потенцијалног терористу и његово најближе окружење, истичући да управо ови фактори представљају снажан чинилац криминалне мотивације. Даље, он се усредсређује на проучавање начина на који терористичке организације користе глобалну информациону мрежу за придобијање нових чланова, комуникацију и планирање, као и за такозвано пропагандно-психолошко ратовање.

Аутор у овом делу истраживања долази до закључка да постоје сигнификантне везе између одређених социо-психолошких механизма деловања терористичких организација као специфичних друштвених творевина и опредељивања појединца за терористичко деловање, као и да је утицај психолошких порука емитованих у процесима масовне комуникације, превасходно у „сајбер-простору“, објективно повезан са растом криминалне мотивације, до ког долази услед повећања осећаја депривираниости, фрустрираности и огорчености. Милошевић сматра да и саме државе, угрожене терористичким нападима, својим политичким потезима стварају својеврсни „бумеранг-ефекат“ и посредно провозирају раст криминалне мотивације код припадника одређене популације.

У последњем делу рада Милошевић врши преглед стручних и научних ставова, као и емпиријске грађе о социјалним и психичким специфичностима извршилаца самоубилачких терористичких напада, који делају у различитим културним контекстима. Аутор анализира социо-психолошке факторе криминалне мотивације присутне код извршилаца самоубилачких терористичких аката у различитим друштвеним и цивилизацијским контекстима. Посебну пажњу Милошевић посвећује анализи извора криминалне мотивације такозваних шахида, терориста самоубица који долазе из муслиманских заједница, јер су они најчешћи и у јавности најпознатији извршиоци самоубилачких терористичких напада. Аутор, такође, поређењем фактора криминалне мотивације терориста самоубица са сличним облицима ауто-агресивног политичког бунта, покушава да дође до одговора на питање постоје ли заједнички именоватељи за ове облике политичког саможртвовања. Он одвојено анализира и особености криминалне мотивације извршилаца самоубилачких терористичких напада женског пола, посебно у радикалним исламистичким организацијама, чији је прелазак на тактику употребе жена у самоубилачком тероризму, представљао шокантну новост како за стручну, тако и за ширу јавност.

У оквиру закључних разматрања, а на основу претходних анализа, аутор износи запажања и ставове о социјалним и личним карактеристикама терориста, могућностима њиховог класификовања, разликама у односу на терористе из претходних периода и условима који су у блиској вези са доношењем и остваривањем одлуке о извршавању терористичког акта, као и закључке о објективним везама између анализираних социјалних фактора и криминалне мотивације непосредних извршилаца терористичких аката и утицају политике и пропаганде угрожених држава на пораст криминалне

мотивације у популацији из које долазе савремени терористи. Основни маркери вулнерабилности потенцијалног терористе су, према аутору „потрага за идентитетом, потреба за припадањем и проналажењем алтернативе за друштвено отуђење, страх и комплекс инфериорности, изразита социјална депривација која резултује фрустрацијом, личне везе са припадницима одређене терористичке организације, следовање одређеној политичкој идеологији и циљу, посебно уколико се ради о екстремистичкој и радикалној идеологији, и трауматична животна искуства која рађају осећање беса и свесну или подсвесну, потребу за враћањем доживљеног зла, опажање нефер и некоректног односа према њима и њима блиским особама, маркирање њихове друштвене групе у негативном смислу и злостављање и понижавање којем су сведоци или жртве“. На крају, Милошевић износи закључке о значају проучавања личних и социјалних карактеристика учинилаца за повећавање ефикасности социјалне контроле злочина тероризма.

Монографија аутора мр Младена Милошевића представља допринос научном изучавању личних и социјалних фактора тероризма, јер систематизује и класификује досадашња истраживања и анализира феномен из различитих углова, концентришући се на питања која су у домаћој литератури запостављена.

На основу свега изложеног у претходном приказу препоручујем да се рад „Терористи: жртве и злочинци – фактори криминалне мотивације“ аутора мр Младена Милошевића објави.

Дод. др Зоран Драгишић,

19. 03. 2009.